

«ЗАТВЕРДЖЕНО»
Виконавчим Комітетом УАФ
від 21.01.2025

**КОНЦЕПЦІЯ
ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ
ФУТБОЛЬНИХ АРБІТРІВ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ЗМАГАНЬ
З ФУТБОЛУ В УКРАЇНІ НА 2025-2028 роки**

**КИЇВ
2025**

ВСТУП

Концепція вдосконалення системи підготовки офіційних осіб матчу (арбітрів, асистентів арбітра, четвертих арбітрів та спостерігачів арбітражу) для здійснення арбітражу матчів з футболу в Україні (далі – Концепція) визначає підходи в підготовці футбольних арбітрів та спрямована на підвищення кваліфікації арбітрів, що працюють на всіх рівнях українського футболу – від аматорських ліг (масового футболу), змагань за участі осіб з ампутованими кінцівками, вродженими вадами руху та обмеженими можливостями, до професійних змагань. Її головна мета – забезпечити високий рівень арбітражу шляхом впровадження ефективної системи відбору, систематичної підготовки, регулярної оцінки та підтримки розвитку арбітрів.

З метою стандартизації організації арбітражу в різних регіональних асоціаціях, УАФ затверджено Положення щодо відбору, підтримки, здійснення арбітражу, атестації та ротації Арбітрів, Асистентів Арбітра, Відеоасистентів арбітра УАФ та Положення щодо відбору, атестації, ротації Спостерігачів та Відеоспостерігачів арбітражу УАФ.

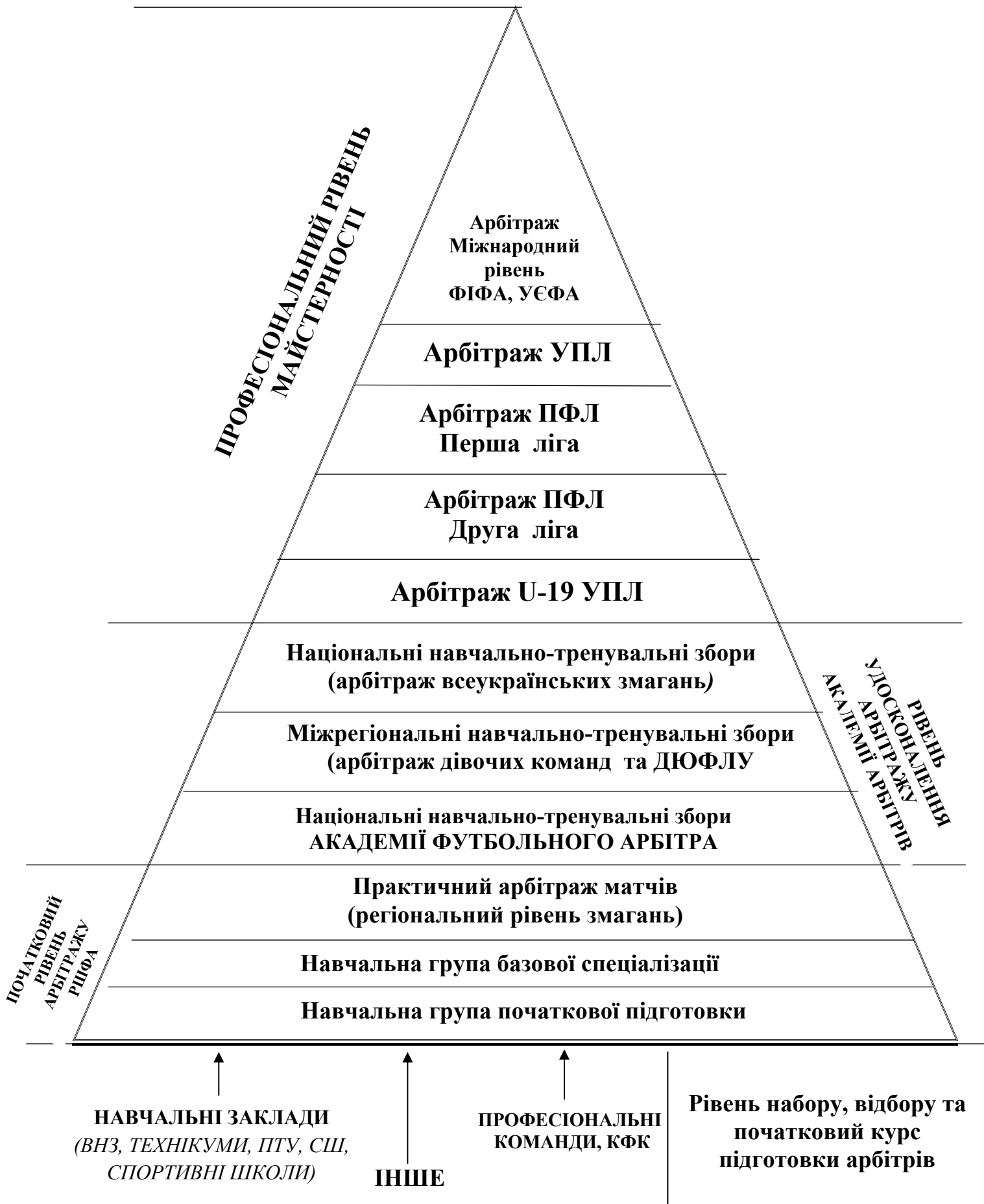
Незалежний, ефективний та стандартизований арбітраж по всій Україні, повинен підвищити рівень відбору офіційних осіб матчу, а також визначити однаковий підхід в питаннях співпраці регіональних асоціацій з офіційними особами матчу.

Концепція ґрунтується на основі:

- Статутних і регламентних документів УАФ;
- Конвенції про освіту та організацію арбітражу УЄФА;
- Проекту УЄФА «Будь арбітром»;
- Міжнародного досвіду.

СТРУКТУРА

рівнів підготовки та навчання арбітрів в Україні (схема №1)

I. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ

1. Загальні положення

Розробка та необхідність втілення Концепції зумовлені високими вимогами до фізичної, теоретичної та психологічної підготовленості арбітрів під час виконання ними своїх обов'язків. Концепція передбачає вдосконалення існуючих та запровадження нових підходів реалізації завдань пошуку, відбору, підготовки та залучення арбітрів для арбітражу матчів між командами усіх рівнів.

З метою підвищення професіонального рівня арбітрів та відповідно до мети цієї Концепції пропонується розширити та вдосконалити проект «Національної школи футбольних арбітрів Української асоціації футболу», відтепер з назвою «Академія футбольних арбітрів Української асоціації футболу» (далі – Академія арбітрів).

Програма підготовки майбутніх арбітрів розробляється з урахуванням положень діючих Правил гри ІФАВ, методичних матеріалів та циркулярних листів ФІФА, УЄФА, УАФ і включають розділи теоретичної та практичної підготовки арбітрів.

Програма підготовки включає в себе теоретичну (індивідуальна та групова робота зі слухачами Академії арбітрів) та практичну (функціональна підготовка, практичний арбітраж матчів, як в якості арбітра так і в якості асистента арбітра, тощо) частини.

2. Мета

Метою Концепції є:

- Розробка та впровадження програми підготовки майбутніх арбітрів для проведення матчів з футболу в Україні;
- Встановлення вимог і стандартів для теоретичної та практичної оцінки підготовки арбітрів;
- Формування теоретичних та практичних знань майбутніх арбітрів;
- Відповідність рівня підготовки арбітрів вимогам Правил гри ІФАВ, регламентним документам УАФ, ФІФА та УЄФА;
- Виконання завдань щодо підвищення конкурентоспроможності українських арбітрів та їх інтеграції у світову спільноту для проведення міжнародних матчів.
- Розвиток напряму підготовки майбутніх арбітрів для проведення матчів за участі осіб з ампутованими кінцівками, вродженими вадами руху та обмеженими можливостями.

Строк реалізації Концепції становить чотири роки.

3. Завдання

Завданнями Концепції є:

- Створення єдиної системи відбору, визначення її критеріїв та системи підготовки майбутніх арбітрів;
- Розробка Положення про Академію футбольних арбітрів Української асоціації футболу (далі – Положення);
- Розробка та впровадження «Єдиної програми підготовки арбітрів у регіонах» (далі – Програма);
- Створення програм для підготовки осіб, які забезпечують підготовку офіційних осіб матчу (арбітрів-селекціонерів, арбітрів-кваліфікаторів, інструкторів-викладачів).

СХЕМА

визначення рівня арбітражу змагань з футболу в Україні (схема № 2)

РІВЕНЬ		АРБІТРАЖ ПРОФЕСІОНАЛЬНИХ ЗМАГАНЬ
X		МІЖНАРОДНИЙ РІВЕНЬ: ЗМАГАННЯ FIFA / UEFA
IX		ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ РІВЕНЬ: ЧЕМПІОНАТ - ПРЕМ'ЄР ЛІГА/КУБОК УКРАЇНИ
VIII		ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ РІВЕНЬ: ЧЕМПІОНАТ - ПРОФЕСІОНАЛЬНА ФУТБОЛЬНА ЛІГА - 1 ЛІГА
VII		ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ РІВЕНЬ: ЧЕМПІОНАТ- ПРОФЕСІОНАЛЬНА ФУТБОЛЬНА ЛІГА – 2 ЛІГА
VI		ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ РІВЕНЬ: ЧЕМПІОНАТ - ПРЕМ'ЄР ЛІГА U-19 / ЖІНОЧА ВИЩА ЛІГА
		АРБІТРАЖ АМАТОРСЬКИХ ЗМАГАНЬ
V		ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ РІВЕНЬ: АМАТОРСЬКА ЛІГА / ЖІНОЧА 1 ЛІГА
IV		ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ РІВЕНЬ: ДЮФЛУ / ДІВОЧА ЛІГА
		АРБІТРАЖ МАСОВИХ ЗМАГАНЬ
III		РЕГІОНАЛЬНИЙ РІВЕНЬ: ЧЕМПІОНАТИ - ОБЛАСНІ ФУТБОЛЬНІ ЛІГИ
II		РЕГІОНАЛЬНИЙ РІВЕНЬ: ЧЕМПІОНАТИ - ФУТБОЛЬНІ ЛІГИ (РАЙОНИ / ГРОМАДИ)
I		РЕГІОНАЛЬНИЙ РІВЕНЬ: ЧЕМПІОНАТИ - ФУТБОЛЬНІ ЛІГИ (МІСТА / СЕЛИЩА)

II. ОСОБЛИВОСТІ ТА ЕТАПИ ВІДБОРУ І ПІДГОТОВКИ АРБІТРІВ

4. Загальні засади відбору:

- системний підхід до пошуку перспективних і талановитих молодих арбітрів;
- розробка та застосування критеріїв, методів і принципів відбору з урахуванням індивідуальних особливостей кандидатів для здійснення арбітражу матчів команд відповідного рівня;
- створення «пулу арбітрів»;
- розробка необхідних методичних матеріалів для забезпечення відбору арбітрів.

5. Особливості підготовки

Підготовка майбутніх арбітрів здійснюється на основі Програми, що враховує індивідуальні показники кожного арбітра в залежності від рівня змагань, арбітраж яких він здійснює. Метою підготовки арбітра є досягнення професіонального рівня арбітражу із врахуванням наскрізної системи підготовки арбітрів (схема 1). Реалізація такої Програми стає одним із головних напрямів роботи Відділу забезпечення арбітражу УАФ та Комітету арбітрів УАФ. В процесі реалізації підготовчих заходів необхідно звертати особливу увагу на особливості діяльності арбітра:

- кваліфікація арбітра повинна відповідати рівню змагань (більш високим вимогам у змаганнях серед професіональних команд, ніж у змаганнях серед аматорів або в масовому футболі);
- постійну готовність до якісного виконання покладених на нього обов'язків. Арбітр повинен вміти організовувати та планувати робочий, особистий час та час відпочинку;
- психологічний стан. Підтримка психологічного стану шляхом залучення фахівців спортивної психології, формування в арбітрів високих морально-вольових якостей, вміння керувати своїм емоціями при підготовці і здійсненні арбітражу матчів, швидко і правильно орієнтуватися та приймати рішення в складних ігрових ситуаціях, враховуючи негативний вплив з боку засобів масової інформації, психологічний тиск вболівальників, футболістів тощо;
- діяльність у сфері праці. Необхідно враховувати, що арбітр поєднує основну роботу та професіональну підготовку для здійснення арбітражу матчів одночасно.

6. Етапи підготовки арбітрів

Перший етап (початкові групи арбітражу) – це базова підготовка. Він включає пошук, відбір та підготовку майбутніх арбітрів у регіональних школах арбітрів із залученням їх до заходів на міжрегіональному рівні для оптимізації та уніфікації такої підготовки. Пошук майбутніх слухачів може поєднуватися із просвітницькими заходами щодо перспектив та особливостей роботи арбітра.

Другий етап (групи вдосконалення арбітражу) – поглиблена робота щодо підготовки майбутніх арбітрів, які відібрані після успішного проходження першого базового етапу підготовки. Ця група арбітрів, працює у взаємодії з арбітрами-кваліфікаторами, бере участь у зборах, курсах, семінарах, за результатами яких оцінюються теоретичні та практичні навички арбітра, з перспективою подальшого залучення його до арбітражу матчів за участі команд відповідного рівня.

Третій етап (групи майстерності арбітражу) передбачає диференційований підхід до навчання (в залежності від професіонального рівня), яке організовують і проводять фахівці Відділу забезпечення арбітражу УАФ, Академія арбітрів та члени Комітету арбітрів УАФ, з урахуванням вимог ФІФА та УЄФА. Цей етап розрахований на арбітрів, які успішно пройшли оцінювання за підсумками другого етапу Програми та можуть претендувати на включення до списку арбітрів змагань за участі професіональних команд/клубів (арбітри та асистенти арбітра), з подальшою можливістю зростання аж до включення до списку арбітрів ФІФА від УАФ.

Після закінчення кожного етапу Програми арбітри отримують відповідний стаж арбітражу (кількість матчів), складають нормативи з фізичної підготовки та теоретичного тестування з Правил гри IFAB.

III. МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ

У кожній регіональній асоціації створюються Регіональні школи футбольних арбітрів, які у своїй діяльності керуються Положенням та Програмою.

Програма підготовки арбітрів Регіональних шкіл розробляється за участю методистів/експертів Національної школи футбольних арбітрів та Відділу забезпечення арбітражу УАФ.

Фінансування Національної школи футбольних арбітрів (НШФА) та забезпечення діяльності її осередків (Регіональних шкіл футбольних арбітрів (РШФА) здійснюється УАФ (відповідно до Положення та згідно затвердженими кошторисами, підготовленими Відділом забезпечення арбітражу УАФ).

Тривалість підготовки майбутніх арбітрів складає три роки (три етапи).

7. Основні напрями щорічного навчання арбітрів

1. Слухачі першого року Програми зараховуються на - **перший етап (початкової групи арбітражу).**

Він включає профорієнтаційну роботу серед майбутніх слухачів особливості діяльності футбольного арбітра. Формування списків для занять в Регіональній школі футбольного арбітра.

2. На другому році Програми слухачі, які успішно пройшли атестацію за результатами підготовки в «початкових групах арбітражу», зараховуються до регіональної школи футбольного арбітра.

Другий етап (загальна базова підготовка)

Він включає два модулі на базі Регіональної школи:

перший модуль (ознайомлення, загальна базова підготовка) - ознайомлення слухачів з діяльністю футбольного арбітра, загальними положеннями Правил гри ІФАВ, актуальними вимогами до фізичної підготовки, які застосовуються до арбітрів. До першого етапу підготовки допускаються особи, які досягли 14 років.

другий модуль (поглиблена базова підготовка) – робота із слухачами Програми, які успішно пройшли оцінювання за підсумками першого модулю, над поглибленим вивченням сучасних вимог щодо пересування арбітра під час матчу, вибору позиції, жестів; ознайомлення з різними етапами тренувального процесу; ознайомленням з вимогами до фізичної підготовки; залучення до арбітражу змагань з футболу за участі дівочих команд та команд ДЮФЛУ;

Ці групи арбітрів працюють у взаємодії з інструкторами-викладачами/арбітрами-кваліфікаторами/арбітрами-селекціонерами Регіональних шкіл.

3. На третьому році Програми підготовку продовжують слухачі, які успішно пройшли оцінювання за результатами базової підготовки рекомендуються в «групи вдосконалення арбітражу» НШФА, **третій етап (групи вдосконалення арбітражу)**

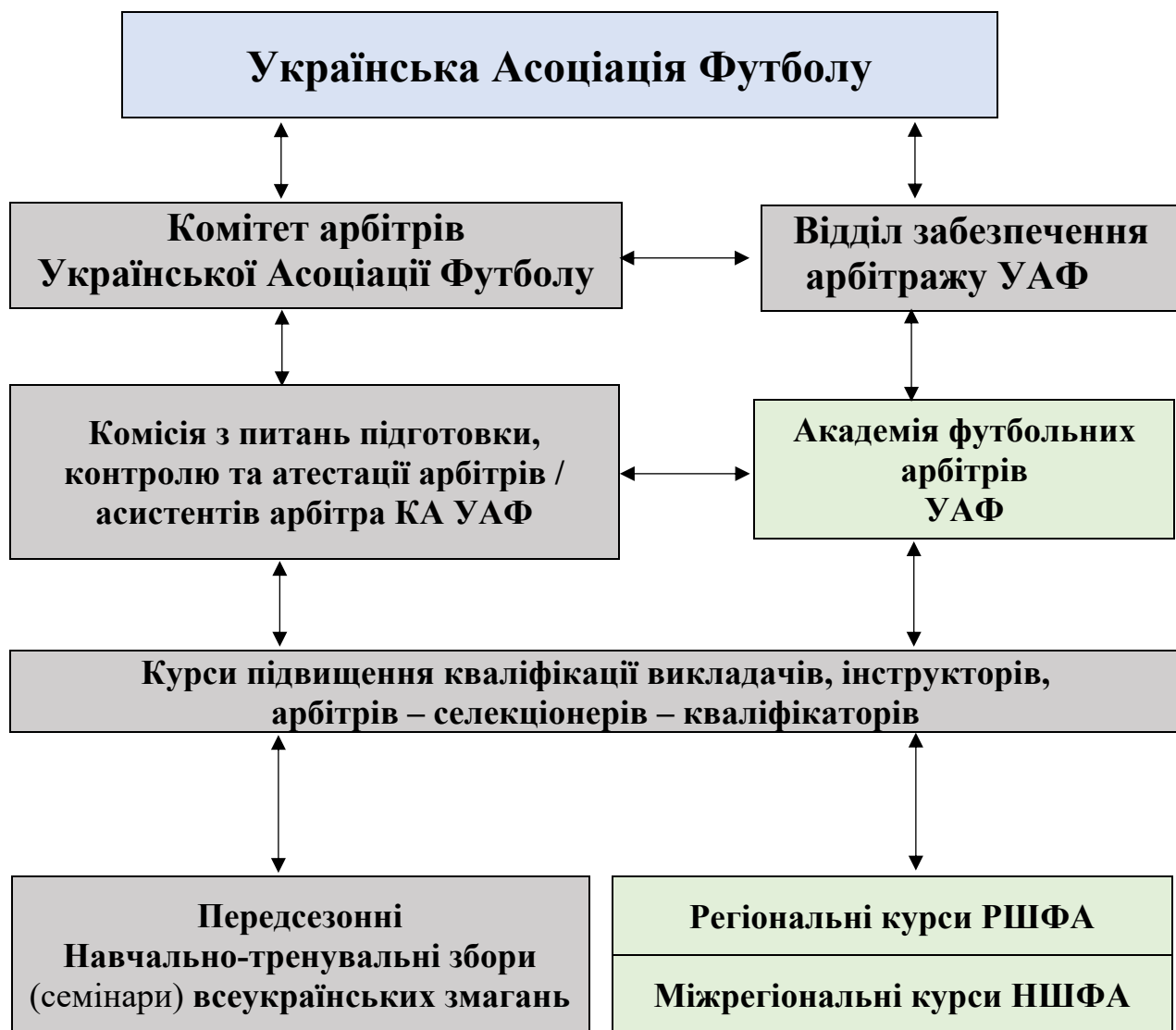
Слухачі, які успішно пройшли оцінювання після другого етапу та рекомендовані відповідною Регіональною школою як найбільш кваліфіковані слухачі Регіональних шкіл зараховуються до лав НШФА, протягом навчання можуть бути задіяними у короткострокових зборах / семінарах (м. Київ). Збори / семінари проводяться за міжрегіональним принципом (Захід; Центр+Північ; Схід+Південь тощо). Після завершення зборів / семінарів (теоретична підготовка, фізична підготовка, знання англійської мови), визначається кваліфікація арбітра та перспективи щодо його подальшого професіонального росту.

Ці групи арбітрів співпрацюють у взаємодії з інструкторами-викладачами/арбітрами-кваліфікаторами/арбітрами-селекціонерами Національної школи та беруть участь у проведенні матчів фінальної частини турнірів ДЮФЛУ.

В кінці третього етапу підготовки, за підсумками проведених зборів/семінарів, практичного арбітражу та рекомендацій інструкторів-викладачів, арбітрів-селекціонерів та арбітрів-кваліфікаторів, Відділ забезпечення арбітражу УАФ за пропозицією Голови Національної школи формує список групи «Молоді таланти України». Найбільш кваліфіковані учасники третього року підготовки можуть бути залучені до проведення всеукраїнських змагань за участі професіональних команд U-19 УПЛ.

4. Слухачі, які успішно пройшли тестування за результатами підготовки на третьому етапі Програми формують «пул арбітрів» та можуть бути залучені до арбітражу змагань відповідного рівня.
5. Слухачі, які не пройшли відбір на наступний етап, можуть повторно подати заяву для зарахування на той етап з якого вони були відраховані.
6. Реалізація всіх етапів Програми супроводжується арбітрами-інструкторами/арбітрами-селекціонерами/арбітрами-кваліфікаторами Академії арбітрів.
7. Списки арбітрів, які успішно завершили проходження відповідного етапу Програми готуються арбітром-селекціонером/арбітром-кваліфікатором, погоджуються Національною школою та затверджуються Відділом забезпечення арбітражу УАФ. На кожного учасника Програми арбітр-селекціонер складає письмову характеристику.
8. Арбітри включені до списку арбітра-селекціонера/арбітра-кваліфікатора, повинні пройти збір, за участі відповідального представника Академії арбітрів. Такий збір проводиться, як правило, на початку календарного року.
9. На кожному зборі визначаються конкретні завдання та умови для подальшого навчання арбітрів внесених до відповідних списків.

СХЕМА
підготовки і підвищення кваліфікації Арбітрів та Спостерігачів арбітражу
Української Асоціації Футболу (схема № 3)

10. Збори проводяться (в хронологічній послідовності):

а) Установчі збори протягом 1-3 днів, для арбітрів вищої, першої, другої ліги та кандидатів до відповідних ліг. Завдання установчих зборів – перевірити функціональну підготовку арбітрів, знання та трактування Правил гри IFAB і методичних рекомендацій арбітражу, скласти попередній список арбітрів (щонайменше один раз на рік) на першу/другу частину змагань. Установчі збори проводяться перед основними навчально-тренувальними зборами.

б) Навчально-тренувальні збори протягом 7-10 днів для арбітрів УПЛ (головні команди) та найбільш кваліфікованих арбітрів першої ліги. Завдання збору – перевірити стан функціональної та теоретичної підготовки арбітрів до відповідної частини змагань, ознайомити із діючими Правилами гри IFAB та методичними рекомендаціями арбітражу, провести аналіз помилок за попередню проведену частину змагань. На цих зборах переглядаються та аналізуються помилки при проведенні тренувальних матчів учасниками збору (насамперед кандидатами, які претендують на підвищення).

в) Навчально-тренувальні збори протягом 5-7 днів для арбітрів ПФЛ першої ліги із залученням найбільш кваліфікованих арбітрів другої ліги. Завдання збору – визначити список першочергових кандидатів, перевірити стан функціональної і теоретичної підготовки арбітрів до змагань, ознайомити із діючими Правилами гри IFAB та методичними рекомендаціями арбітражу, провести поглиблений аналіз помилок за проведену попередню частину змагань, а також проаналізувати помилки при проведенні тренувальних матчів учасниками збору (насамперед кандидатами, які претендують на підвищення)

г) Навчально-тренувальні збори протягом 5-7 днів для арбітрів ПФЛ другої ліги. Завдання збору – визначити найбільш кваліфікованих арбітрів, перевірити стан функціональної і теоретичної підготовки арбітрів до відповідної частини змагань, ознайомити із діючими Правилами гри IFAB та методичними рекомендаціями арбітражу, проаналізувати помилки арбітрів за попередній рік, проаналізувати помилки при проведенні тренувальних матчів учасниками збору (насамперед кандидатами, які претендують на підвищення).

д) Навчально-тренувальні збори протягом 5-7 днів для арбітрів U-19 змагань УПЛ. Завдання збору – визначити найбільш кваліфікованих арбітрів, перевірити стан функціональної і теоретичної підготовки арбітрів до відповідної частини змагань, ознайомити із діючими Правилами гри IFAB та методичними рекомендаціями арбітражу, проаналізувати помилки арбітрів за попередній рік, проаналізувати помилки при проведенні тренувальних матчів учасниками збору (насамперед кандидатами, які претендують на підвищення).

- 11.Проведення зазначених зборів та відповідних заходів не виключає можливості організації додаткових курсів, семінарів тощо, внесених в єдиний календарний план заходів Відділу забезпечення арбітражу УАФ.
- 12.Для успішної підготовки арбітрів Комісія з питань підготовки інструкторів арбітрів, асистентів арбітра, відеоасистентів арбітра та спостерігачів арбітражу Комітету арбітрів УАФ проводить спеціальний курс для викладачів, які будуть залучатися до проведення навчально-тренувальних зборів/семінарів для арбітрів всіх рівнів.
- 13.Програма розробляється Відділом забезпечення арбітражу УАФ і повинна включати єдині вимоги та підходи під час її реалізації.

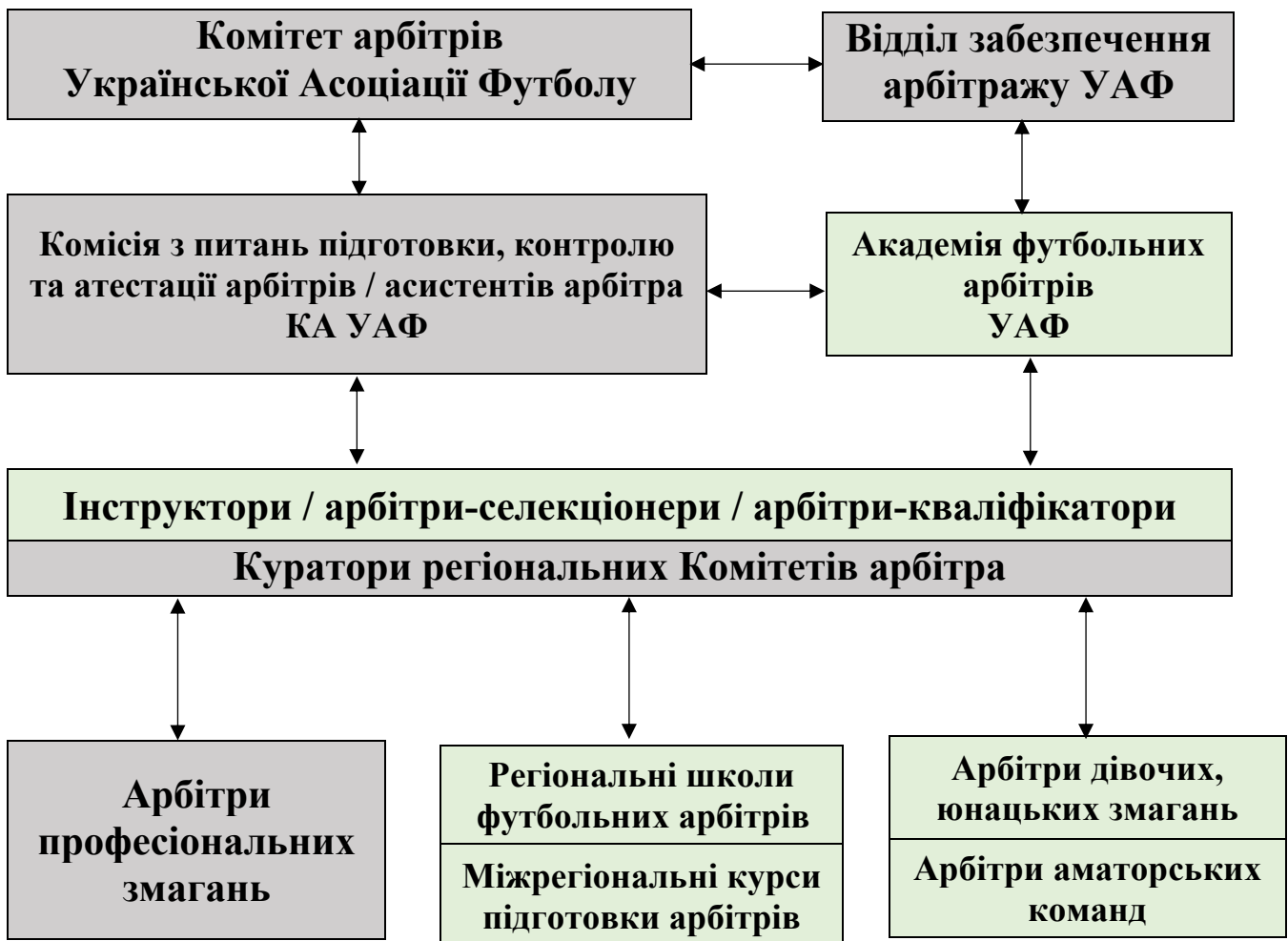
IV. АРБІТРИ – СЕЛЕКЦІОНЕРИ

8. Загальні положення та компетенція арбітрів - селекціонерів

Арбітри-селекціонери – кваліфіковані, досвідчені та авторитетні колишні арбітри, які забезпечують пошук, відбір та підготовку майбутніх слухачів Академії арбітрів. Арбітр-селекціонер надає рекомендації щодо кандидатів для проведення арбітражу змагань будь-якого рівня. Арбітри-селекціонери у своїй діяльності керуються Положенням, Програмою, статутними та регламентними документами УАФ, УЄФА, ФІФА, міжнародними вимогами до відбору арбітрів та призначаються Відділом забезпечення арбітражу УАФ.

СХЕМА

взаємодії інструкторів, арбітрів-селекціонерів / арбітрів-кваліфікаторів, кураторів з відбору та підготовки арбітрів (схема № 4)

Підставою для співпраці Академії арбітрів з арбітром-селекціонером є договір, що визначає межі його відповідальності під час підготовки майбутніх арбітрів.

Із залученням місцевих клубів, шкіл тощо, арбітри-селекціонери забезпечують процес, який передбачає повний цикл підготовки арбітрів для арбітражу матчів всіх рівнів (футзал, дівочі змагання, пляжний футбол тощо), а саме:

- питання селекційної роботи;
- порядок відбору та підготовки арбітрів (теоретичні, фізичні характеристики, психологічний стан) із різним рівнем досвіду, дотримуючись відповідних етапів підготовки:
 - а) початкові групи арбітражу (перший рік навчання);
 - б) групи базової підготовки (другий рік навчання);
 - в) групи вдосконалення арбітражу (третій рік навчання);
- механізми супроводу професіонального зростання арбітра (проведення разом із слухачем Програми аналізу арбітражу конкретних матчів, тестування арбітрів з

функціональної підготовки, знань Правил гри і методики арбітражу, формування у арбітра морально-етичних та вольових якостей тощо);

Арбітр-селекціонер несе персональну відповідальність за оцінку підготовки слухача Академії арбітрів, рекомендованого для переходу на наступний етап.

V. АРБІТРИ – КВАЛІФІКАТОРИ

9. Загальні положення, компетенція

Арбітри-кваліфікатори здійснюють свою діяльність в межах повноважень, передбачених Програмою. Підставою для співпраці Академії арбітрів з арбітром-кваліфікатором є договір. До їх компетенції відносяться:

- участь у відборі арбітрів;
- супровід під час підготовки слухача на відповідному етапі Програми та оцінка рівня кваліфікації арбітра протягом, не менше одного року;
- оцінка практичного арбітражу слухачів Програми;
- надання висновку щодо перспективи професіонального зростання арбітра;
- надання пропозицій для затвердження Відділом забезпечення арбітражу УАФ кандидатур арбітрів-селекціонерів;
- надання рекомендацій Відділу забезпечення арбітражу УАФ щодо припинення співпраці із арбітром-селекціонером у разі неналежного виконання покладених на нього завдань;
- здійснення контролю якості проведення арбітражу матчів арбітрами, рекомендованими арбітром-селекціонером та затвердженими Відділом забезпечення арбітражу УАФ;
- надання рекомендацій для відсторонення будь-якого арбітра від арбітражу, переведення його на нижчий рівень арбітражу або виключення його із списку арбітрів УАФ.

Арбітри-кваліфікатори проводять допоміжну роботу по пошуку та відбору арбітрів. Вони складають списки арбітрів (створюють «пул арбітрів»), з яких відбираються найбільш кваліфіковані учасники для здійснення арбітражу матчів відповідного рівні.

Футбольні клуби/команди згідно вимог ФІФА та УЄФА, не можуть впливати на рекомендації арбітрів-кваліфікаторів.

VI. ПІДГОТОВКА АРБІТРІВ ЗМАГАНЬ ЗА УЧАСТІ ОСІБ З АМПУТОВАНИМИ КІНЦІВКАМИ, ВРОДЖЕНИМИ ВАДАМИ РУХУ ТА ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ

10. Арбітр змагань за участі осіб з ампутованими кінцівками, вродженими вадами руху та обмеженими можливостями

Арбітр змагань для осіб з інвалідністю – це особа, яка пройшла спеціальну підготовку та має знання специфіки правил та особливостей проведення матчів за участі осіб з ампутованими кінцівками, вродженими вадами руху та обмеженими можливостями.

Основні вимоги до арбітра:

- професіоналізм (дотримання Правил гри, об'єктивність, справедливість, ввічливість);
- спеціалізація (розуміння специфіки гри осіб з інвалідністю та врахування особливостей Правил гри та залученість до реалізації одного з основних завдань для таких змагань – розвиток та популяризації футболу в Україні серед осіб з ампутованими кінцівками, вродженими вадами руху та обмеженими можливостями);
- толерантність (повага до особливостей футболістів та створення інклюзивного середовища).

З урахуванням актуальних викликів сьогодення, підготовка арбітрів для проведення матчів за участі осіб з ампутованими кінцівками, вродженими вадами руху та обмеженими можливостями, а також постійна підтримка цієї підготовки на належному рівні – є одним з ключових напрямків для забезпечення реалізації мети діяльності УАФ.

11. Підготовка та призначення арбітрів змагань за участі осіб з ампутованими кінцівками, вродженими вадами руху та обмеженими можливостями

Після прослуховування курсу для арбітрів змагань за участі осіб з ампутованими кінцівками, вродженими вадами руху та обмеженими можливостями, передбачено окреме оцінювання.

За загальною практикою, на матчі за участі осіб з ампутованими кінцівками, вродженими вадами руху та обмеженими можливостями призначається «нейтральний» арбітр, який прослухав курс з відповідної підготовки, за окремою програмою і володіє певними навичками щодо специфіки та проведення арбітражу матчів визначеної категорії змагань.

Виключення: Якщо в місті де проводиться матч/змагання, немає арбітрів відповідної категорії (або вони залучені в цей час до проведення інших змагань), призначається найбільш досвідчений місцевий арбітр, який перебуває у списках арбітрів Комітету арбітрів УАФ.

VII. ПІДГОТОВКА ЧЕТВЕРТИХ АРБІТРІВ

12. Загальні положення

Четвертий арбітр – особа, відповідальна за допомогу арбітру у ситуаціях як на полі та і поза межами поля, включаючи здійснення контролю за технічною площею, запасними гравцями, тощо.

Курс для четвертого арбітра – важлива частина Програми і особи, які залучаються до виконання обов’язків четвертого арбітра незалежно від рівня змагань, повинні мати належний рівень підготовки.

13. Підготовка та призначення четвертих арбітрів

Після прослуховування курсу для четвертих арбітрів, передбачено окреме оцінювання.

За загальною практикою, на матчі Прем’єр-ліги, Фінал Кубка України, Суперкубку України, призначається «нейтральний» четвертий арбітр, який у разі потреби, має право замінювати будь-кого із складу офіційних осіб матчу (арбітр, асистенти арбітра, резервний асистент арбітра) у визначеному відповідним регламентом змагань порядку.

На усі інші матчі, можливе, призначення «місцевого» четвертого арбітра.

Виключення: Якщо в місті де проводиться матч, немає арбітрів відповідної категорії (або вони залучені в цей час до проведення інших змагань), четвертим арбітром призначається найбільш досвідчений місцевий арбітр, який включений до списку арбітрів Комітету арбітрів УАФ.

VIII. СИСТЕМА КОНТРОЛЮ ЗА ЯКІСТЮ АРБІТРАЖУ

14. Загальні положення

Головною метою контролю за якістю арбітражу є: виявлення теоретичних помилок, оцінки практичних дій арбітра під час арбітражу матчів, виявлення напрямків підвищення кваліфікації конкретного арбітра та підготовка пропозицій для вдосконалення Програми підготовки арбітрів.

Контроль за якістю арбітражу матчів здійснюється під час кожного матчу на всіх рівнях змагань відповідно до Методики оцінювання арбітражу Комітету арбітрів УАФ, Правил гри IFAB, регламентних норм УАФ, ФІФА, УЄФА.

15. Форми здійснення контролю

Здійснення контролю за якістю арбітражу включає наступні заходи:

- візуальний контроль – це один із важливих елементів для визначення оцінки кваліфікації арбітра під час проведення арбітражу матчу, яку він отримує від спостерігача арбітражу/арбітра-кваліфікатора;
- контроль під час перегляду відеозапису матчу (УПЛ, перша та друга ліги ПФЛ). Відеозапис матчу для перегляду і контролю якості арбітражу надається спостерігачу арбітражу/арбітру-кваліфікатору клубом-господарем;
- опрацювання НШФА рапортів спостерігача арбітражу та арбітра-кваліфікатора заповнених упродовж сезону;
- опрацювання арбітром-кваліфікатором (за дорученням КА УАФ та/або НШФА) інформації, внесеної до рапорту спостерігача арбітражу;
- моніторинг засобів масової інформації (щодо епізодів, пов'язаних із застосуванням санкцій арбітром під час матчу);
- моніторинг арбітром-кваліфікатором оцінок, отриманих арбітром, який проходить підготовку в Академії арбітрів, під час здійснення арбітражу матчів будь-якого рівня;
- один раз на три місяці (4 рази протягом року) проведення перевірки фізичної та теоретичної підготовки арбітрів. Проведення спеціальних заходів щодо аналізу якості арбітражу за певний період, відпрацьовування єдиних підходів до інтерпретації та трактування Правил гри і методики арбітражу.

IX. ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ПРИЗНАЧЕННЯ АРБІТРІВ

16. Загальні положення

Головною вимогою щодо призначення арбітрів є – забезпечення якісного арбітражу футбольних матчів, всіх рівнів змагань з футболу в Україні.

Призначення арбітрів здійснюється з врахуванням навантаження на арбітра відповідного рівня. Такий підхід реалізуються шляхом так званого «наскрізного» призначення, коли арбітр вищої категорії може здійснювати арбітраж матчів не тільки «своєї» ліги, але й арбітраж матчів серед команд нижчої ліги або навпаки. Призначення арбітрів за таким підходом передбачає:

- забезпечення чергування навантажень арбітра, яке, в свою чергу, дозволяє їм готуватись до наступного матчу, відновлюватись після проведеного матчу, підтримувати фізичний та психологічний стан на оптимальному рівні;
- призначення арбітрів на матч здійснюється Комісією з питань підготовки, контролю та атестації арбітрів/асистентів арбітра Комітету арбітрів УАФ (далі –

Комісія). При здійсненні призначень Комісія використовує базу даних, що допомагає контролювати чергування призначень та уникати здійснення арбітражу матчів однієї команди за короткий проміжок часу;

- врахування наступних обставин:

- а) потенційну складність матчу для арбітражу;
- б) рівень категорії/кваліфікації арбітра;
- в) поточний фізичний та психологічний стан арбітра;
- г) навантаження та час, який пройшов після попереднього матчу (чи достатньо його для відновлення фізичного стану арбітра);
- д) історію його зустрічей з командами які проводять відповідний матч (конфліктні ситуації, скарги тощо);
- е) кількість арбітражу матчів за участю команд-учасниць у поточному сезоні;
- ж) оптимальність навантажень на арбітра протягом місяця.

17. Механізм реалізації принципів призначень

Арбітри вищої, першої, другої ліги, арбітри U-19 УПЛ та Вищої жіночої ліги розподіляються на п'ять груп – «А»; «В», «С», «Д», «Е»:

- група «А» - найбільш кваліфіковані, досвідчені арбітри, які здатні здійснювати арбітраж матчів відповідної ліги без будь-яких обмежень, в якості польових арбітрів так і в якості ВАА, включені до списку кандидатів для подальшого внесення до списку ФІФА (арбітрів, які можуть обслуговувати міжнародні матчі) (для арбітрів змагань УПЛ, головні команди);
- група «Б» - досвідчені арбітри, які мають необхідну кваліфікацію для арбітражу матчів Першої ліги та включені до списку кандидатів для подальшого внесення до списку арбітрів вищої ліги (для арбітрів змагань ПФЛ, Перша ліга);
- група «В» - арбітри, які мають необхідну кваліфікацію для арбітражу матчів Другої ліги та включені до списку кандидатів для подальшого внесення до списку арбітрів Першої ліги (для арбітрів змагань ПФЛ, Друга ліга);
- група «Г» - арбітри, які успішно завершили навчання в Академії арбітрів, мають потенціал для зростання, відповідають необхідній кваліфікації для арбітражу матчів U-19 УПЛ, включені до списку кандидатів для подальшого внесення до списку арбітрів Другої ліги (для арбітрів змагань U-19 УПЛ);
- група «Д» - арбітри, які успішно завершили навчання в Академії арбітрів, мають потенціал для зростання, відповідають необхідній кваліфікації для арбітражу матчів Вищої жіночої ліги, включені до списку кандидатів для подальшого внесення до списку арбітрів U-19 УПЛ / Другої ліги (для арбітрів змагань Жіночої вищої ліги);

- група «Е». Арбітри, які пройшли спеціальний курс з підготовки арбітрів змагань за участі осіб з ампутованими кінцівками, вродженими вадами руху та обмеженими можливостями.

Рекомендується проводити опитування серед арбітрів з питань складу бригад арбітрів, які в подальшому будуть залучатись до проведення матчів відповідних ліг. Опитування допомагає вирішити наступні питання:

- відбору асистентів арбітра, що в подальшому впливатиме на більш якісну співпрацю бригади арбітрів та професіональні дії під час проведення практичного арбітражу матчів відповідних ліг/змагань;
- оптимізації складу бригад арбітрів не тільки за рівнем професіональної підготовки, але й із врахуванням сумісності/спрацьованості арбітрів під час здійснення арбітражу;
- затвердження оптимального кількісного складу асистентів відповідних ліг.

18. Оптимальність призначень протягом одного місяця

Прем'єр – ліга

Загальна кількість арбітрів – встановлюється Положенням щодо відбору, підтримки, здійснення арбітражу, атестації та ротації Арбітрів, Асистентів Арбітра, Відеоасистентів арбітра УАФ та визначається потребами Прем'єр-ліги (головні команди) для забезпечення оптимальної кількості призначень, як в якості польових арбітрів так і в якості арбітрів ВАА.

Група «А» (у тому числі арбітри, які внесені до листа ФІФА). Можуть отримувати призначення без обмежень на будь-які матчі Прем'єр-ліги.

Як правило, арбітр призначається на два (один) матчі на Прем'єр-ліги на місяць – в якості польового арбітра. Один матч в якості 4-го арбітра та в якості ВАА (ПВАА). Оптимальне навантаження – 3-4 матчі на місяць. (Схема № 5)

Схема № 5

Арбітр матч Прем'єр-ліги	Період відновлення	4-й Арбітр матч Прем'єр-ліги	Період відновлення	ВАА (ПВАА) матч Прем'єр-ліги	Період відновлення
-----------------------------	-----------------------	------------------------------------	-----------------------	------------------------------------	-----------------------

Як правило, Асистенти арбітра призначається на два матчі Прем'єр-ліги – в якості польових асистентів арбітра. Один матч в якості ПВАА (хто має певний допуск до роботи з системою ВАА). Оптимальне навантаження – 2-3 матчі на місяць. (Схема № 6)

Схема № 6

А/Арбітра матч Прем'єр-ліги	Період відновлення	ПВАА матч Прем'єр-ліги	Період відновлення	А/Арбітра матч Прем'єр-ліги	Період відновлення
--------------------------------	-----------------------	---------------------------	-----------------------	--------------------------------	-----------------------

Перша ліга

Група «Б». Арбітри, як правило, призначаються на два матчі протягом місяця у Першій лізі та один матч в якості 4-го арбітра. Оптимальне навантаження – 3 матчі на місяць. (Схема № 7)

Схема № 7

Арбітр матч Першої ліги	Період відновлення	4-й арбітр матч 1-2 ліги, U-19	Період відновлення	Арбітр матч Першої ліги	Період відновлення
----------------------------	-----------------------	-----------------------------------	-----------------------	----------------------------	-----------------------

Асистенти арбітри, як правило, призначаються за аналогією арбітрів Першої ліги. Оптимальне навантаження – 3 матчі на місяць.

Друга ліга

Група «В». Арбітри, як правило, призначаються на два матчі протягом місяця у Другій лізі та один матч в якості 4-го арбітра. Оптимальне навантаження – 3 матчі на місяць. (Схема № 8)

Схема № 8

Арбітр матч Другої ліги	Період відновлення	4-й арбітр матч 1-2 ліги, U-19	Період відновлення	Арбітр матч Другої ліги	Період відновлення
----------------------------	-----------------------	-----------------------------------	-----------------------	----------------------------	-----------------------

Асистенти арбітри, як правило, призначаються за аналогією Арбітрів Другої ліги. Оптимальне навантаження – 3 матчі на місяць.

U-19 УПЛ

Група «Г». Арбітри, як правило, призначаються на два матчі протягом місяця на матчі змагань U-19 УПЛ та один матч в якості 4-го арбітра. Оптимальне навантаження – 3 матчі на місяць. (Схема № 9)

Схема № 9

Арбітр матч U-19 УПЛ	Період відновлення	4-й арбітр матч 1-2 ліги, U-19	Період відновлення	Арбітр матч U-19 УПЛ	Період відновлення
-------------------------	-----------------------	-----------------------------------	-----------------------	-------------------------	-----------------------

Асистенти арбітри, як правило, призначаються за аналогією з арбітрами Другої ліги. Оптимальне навантаження – 3 матчі на місяць.

Після проходження підготовки в Академії арбітрів, асистенти арбітра, можуть здійснювати арбітраж змагань аматорського рівня в якості арбітра.

Жіноча вища ліга

Група «Д». Арбітри, як правило, призначаються на два матчі протягом місяця на матчі змагань Жіночої вищої ліги України та один матч в якості 4-го арбітра. Оптимальне навантаження – 3 матчі на місяць. (Схема № 10)

Схема № 10

Арбітр матч Жіноча вища ліга	Період відновлення	4-й арбітр матч ЖВЛ, 2 ліги, U-19	Період відновлення	Арбітр матч Жіноча вища ліга	Період відновлення
------------------------------------	-----------------------	---	-----------------------	------------------------------------	-----------------------

Асистенти арбітри, як правило, призначаються за аналогією з арбітрами Жіночої вищої ліги. Оптимальне навантаження – 3 матчі на місяць.

Після проходження підготовки в Академії арбітрів, асистенти арбітра, можуть здійснювати арбітраж змагань аматорського рівня в якості арбітра.

Змагання за участі осіб з ампутованими кінцівками, вродженими вадами руху та обмеженими можливостями

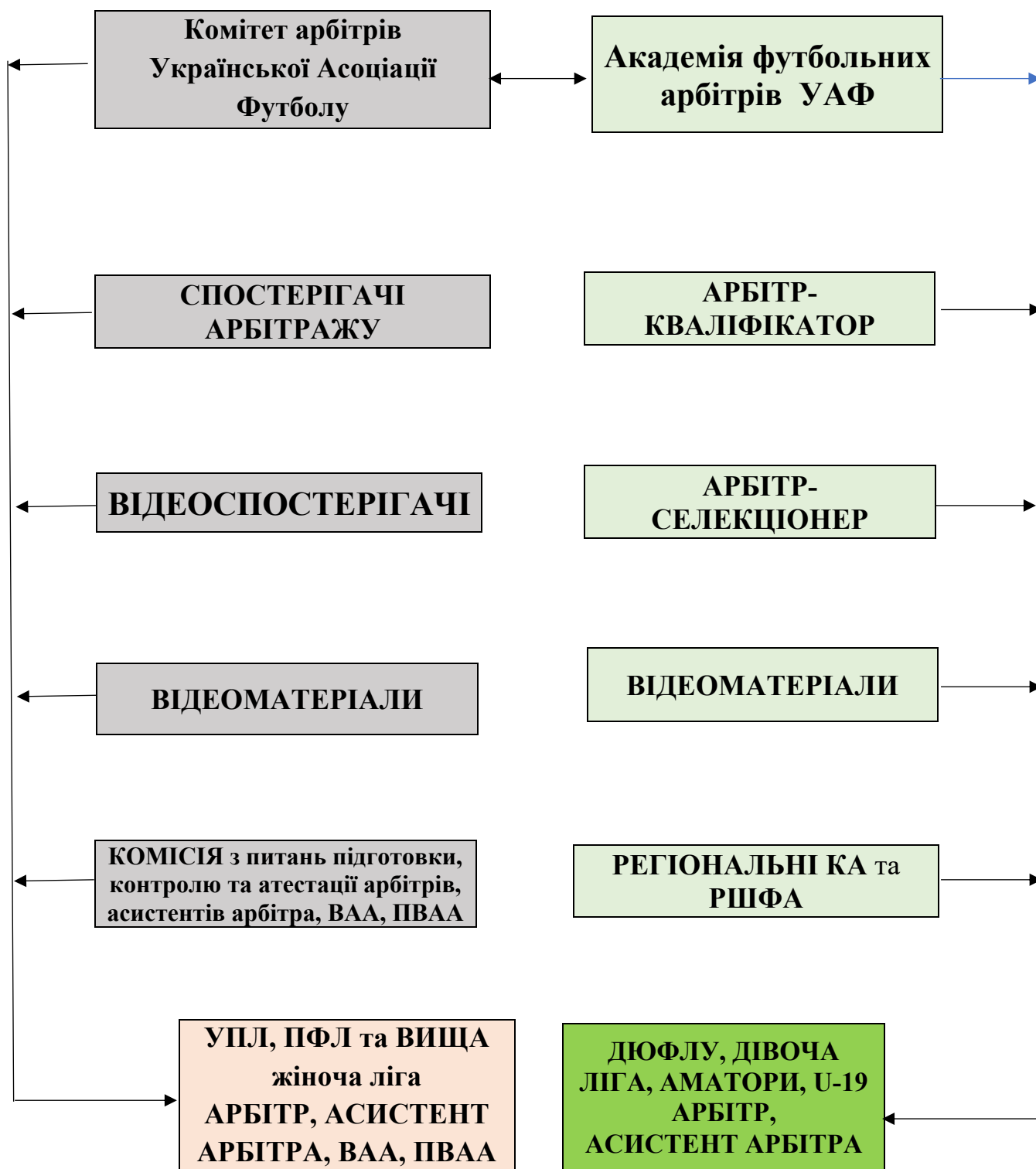
Група «Е». Арбітри, як правило, призначаються на три матчі протягом ігрового дня турніру на матчі змагань за участі осіб з ампутованими кінцівками, вродженими вадами руху та обмеженими можливостями, один матч в якості арбітра, другий в якості асистента арбітра та третій матч в якості 4-го арбітра (якщо таке передбачено). Оптимальне навантаження – 3 матчі на день (в межах турніру). (Схема № 11)

Схема № 11

Арбітр матчу	Асистент арбітра	Період відновлення	4-й арбітр	Період відновлення
--------------	---------------------	-----------------------	------------	-----------------------

Після проходження відповідної підготовки асистенти арбітра, всеукраїнських змагань з футболу можуть бути призначеними на матчі змагань за участі осіб з ампутованими кінцівками, вродженими вадами руху та обмеженими можливостями, в якості арбітра.

СХЕМА
контролю якості арбітражу матчів всеукраїнських змагань (схема № 12)

X. ВИСНОВОК

Пропонована Концепція є стратегічним документом, який направлений на істотне покращення якості арбітражу в Україні. Вона передбачає вдосконалення існуючої системи підготовки арбітрів, яка відповідатиме міжнародним стандартам.

Ключовими елементами концепції є:

- **Системний підхід:** Охоплення всіх аспектів підготовки арбітрів – від відбору, підготовки до призначень на матчі.
- **Орієнтація на міжнародні стандарти:** Впровадження міжнародних методик навчання для забезпечення конкурентоспроможності українських арбітрів на світовій арені.
- **Розвиток:** Вдосконалення Академії арбітрів як головного центру підготовки.
- **Індивідуальний підхід:** Проведення підготовки з урахуванням індивідуальних особливостей кожного арбітра.
- **Безперервне навчання:** Забезпечення постійного професіонального зростання арбітрів.

Реалізація цієї концепції дозволить:

- **Підвищити рівень арбітражу:** Забезпечити якісний та професіональний арбітраж матчів.
- **Збільшити кількість кваліфікованих арбітрів:** Задовольнити потреби всіх рівнів та категорій змагань.
- **Створити сприятливі умови для розвитку футболу в цілому:** Якісний арбітраж є одним з ключових факторів розвитку будь-якого виду спорту.

Реалізація цієї Концепції потребує спільних зусиль УАФ, регіональних асоціацій, арбітрів та інших зацікавлених сторін. Однак, інвестиції в розвиток арбітражу є виправданими, оскільки вони є інвестицією в майбутнє українського футболу.